

ВІКРИТТЯ ТАЄМНИЦЬ БАВАРСЬКОЇ РЕАКЦІЇ.

В дану хвилину цілий Мінхен живе сенсаційним процесом проти Гітлера і Людендорфа.

Цей процес витяг на поверхню політики чимало дивовижних комбінацій та не здійснених планів баварської і загальнонімецької реакції.

В Баварії серед реакційних течій позначилися три визначні напрямки: один — це монархістична течія, що стоїть за монархію Віттельсбахів і приймає до відокремлення Баварії від Німеччини. В цих колах існують думки ще рішучіше до повної самостійності Баварії, чи її об'єднання з Австрією та Угорщиною. Але найважливішим моментом все таки є те, що Баварія має творити свою окрему державу.

Другий напрям — це антисепаратистична течія фашизму. Вона складається з німецьких офіцерів, з прихильників Гогенцолерна, із старих юнкерських фамилій і йшла під проводом Людендорфа, відомого генерала — людини близької до бушного Кайзера Вігельдама, — ця течія ворогувала з сепаратистами Віттельсбахів і не подала ні поглядів, ні діяльності ерцгерцога Рупрехта, оскільки справа йшла про відокремлення Баварії. Але звичайно вони нічим не відірнулися в політиці до робітництва.

З рещтою зовсім окрему групу творили так звані організації Гітлера і так звані "націонал-соціалістичні партії". Далі малися ще групи німецьких націоналістів ерцгерцога і Росбаха. Але ті середком діяльності вибрали властиво не Баварію, а Німеччину. В Баварії ціла вага фашиського руху лежала на плечах Гітлера.

Об'єднаним одним почуттям ненависти до робітничого руху, ці напрямки однак не мали довгий час об'єднатися на якійсь спільній платформі, не знаходили гасла для одностайного виступу з позитивною реакційною програмою.

В той час, коли Гітлер мріяв про заснування фашистського царства на зразок Італії, Віттельсбах тяжив до утворення сепаратної окремої Баварської монархії Віттельсбахів, а Людендорф намагався відродити імперію Гогенцолернів.

Але в осені 1923 року здавалось вони зобразили якусь спільну платформу для виступу і почали гарячково готуватися до перевороту. Цей переворот мав реалізуватися 7 листопада, саме тоді, як Гітлер разом з Людендорфом змагалися перегорнути нову сторінку німецької контрреволюції в залах мінхенської палати. Здавалось, що реакція готова "жослягати" — вдарити.

Комуністична партія готувалась тоді організувати загальний виступ робітничих класів проти диктатури об'єднаної реакції. Комуністична партія висувала скористатися цим виступом, подібно тому, як корніловський бунт дав нагоду біль-

шовникам зміцнити свої організації в 1917 році. Прогавнивши той момент, коли ще робітництво в Німеччині вже хопало за рушницю і билось в Гамбурзі та в Дрездені, комуністична партія тепер готувалась скористатися ударом монархістів і фашистів для революційного контр-удару, який міг силою розгонати піти далі ніж розчавлення баварської реакції. Таке було становище в момент виступу Гітлера — Людендорфа.

Але в цей момент щось сталося за лаштунками реакційного театру. Кар, що обіцяв перед тим взяти участь в Гітлерівському виступі, раптом звернувся в бік і зрадив Гітлера — Людендорфа. Він звів військо баварського ландвера і розбив загони Гітлера в кілька годин. Регулярна армія перемогла. Що-ж таке сталося? Чому Кар зрадив? Чому Кар, що попередньо обіцяв підтримку, раптом не схотів в рішучий момент виступити?

Теперішній процес дає багато для розкриття того, що діялося в голові і в оточенні Кара. До нині вже багато цікавого виявилось на поверхню. Погляди, що Кар не хотів зв'язуватися з Гітлером, бо вважав його виступ дівачкою, шкутильгав на всі чотири ноги: коли б не було так, то чому ж він, Кар, так серйозно втягнувся в підготовку виступу?

Найважливішою причиною всі називають тепер міжнародню ситуацію того часу. Франція, яка піддержувала сепаратистів і сподівалась, що Кар і баварські реакціонери приймуть врешті решт до сепаратизму, поставилась в останню хвилину негативно до баварської комбінації. Кар побачив, що без підтримки зовнішньої і непевності своїх союзників в справі баварської самостійності, фашистське повстання лусне. І він заручувався.

Останній пошес і відкриття в пресі показали, що Кар, до моменту виступу працював рука в руку з Гітлером і Людендорфом. Підчас процесу 28 грудня 1923 в мінхенському народному суді проти групи робітників за належність їхню до соціалістичної самооборони, винисилась, між іншим, така подробиця: "Союз Верховинців" (Оберландер) або "Бунд Оберланд" був озброєний за підтримкою державної баварської влади. Отой самий "Бунд Оберланд", проти якого виступила соціалістична самооборона і за це була поставлена перед судом, отой самий "Бунд Оберланд" на кожну рушницю мав свідоцтво і дозвіл від карлівської поліції.

Далі нікуди йти. Отже сам Кар, як генеральний комісар баварської держави дозволяв носити зброю приватним озброєнню і з його дозволу було озброєно гітлерівців — проти котрих він кілька днів пізніше поставив державні баварські сили. Але це ще не все. Цими днями появилися в бер-

лінському "Форвертсі" листи одного офіцера з гітлерівської армії фашистів, які дають нову ілюстрацію до того, що сталося перед самим виступом Гітлера і Людендорфа, виставляють пан Кара в його справляньому світі.

— "Гітлерівські офіцери", — говориться в цих листах, — дістали наказ піти до монастиря Святого Анна. Офіцер прийшов до настоятеля й дав знати, що настав час забрати зброю. Одержавши умовні відповіді, монах повів офіцера до великого мура і наказав його зламати. І там, під тими мурами в катакомбах вони відкривають величезний склад зброї. Заряди відразу таку кількість зброї було неможливо: забрати просто, всім тисяч п'ятьсот рушниць не легка справа. Очевидно не легко було також заховати в катакомбах монастиря цю зброю. Але це зумали зробити конспіратори при активній допомозі самого генерального комісара держави — Кара.

Цей офіцер, який ніколи не сподівався відкрити таку масу зброї, повертає назад до свого штабу, бере з собою кілька сотень людей з Оберланд Бунда і на автомобілях возить цю силу новітніх рушниць. "Навряджання дівача я три сотні", — говорить він — людей і чотирнадцять грузових авто від прихильників".

Зброю належала чоти місцеві оборони, а владно її з наказу і за підписом д-ра фон Кара. Отже він перший нас озброїв.

Після того пішли вони за набоєм до зброї і наїшли їх в пивницях Дрезденського банку.

Там було не більше, не менше, як три тисячі двісті ящиків з набоєм. В сталій камері було повно самої зброї, набоїв, амуніції. Цей лях був великим складом армії.

Отже людей озброєних ніким іншим як головою баварської держави, Каром, через кілька годин, той же самий генеральний комісар баварської держави обеззброїв.

Баварська реакція, баварський уряд зажадали від імперського уряду не більше, не менш як дитинство "Форвертса", що надрукував цього листа, до суду за злочин державної зради!

От такі наслідки має поки що процес проти Гітлера — Мінхен і ціла Німеччина й сама Баварія схвилювані цими відкриттями.

Далі сподіється ще відкриття комбінації Кара — Гітлера — Людендорфа з великими банковими корпораціями і французами. Таємниці баварської реакції виходять на світло денне.

Г. Грей.
Мінхен, 14. лютого, 1924.

сх, і хоч перебуває за кордоном, але виступає прилюдно на користь Радянського Уряду України; чи ж розкається гром. Чипчар? До речі, С. Драгоманів зараз у Києві ректором Вищого Архитектурного Інституту; значок його особисто досить добре, я певен, що він не відмовиться й сам в українській канадійській пресі виступити проти ганьбання чесної пам'яті його батька писаннями в роді допису гром. Чипчара (я вже звернувся до С. Драгоманова з відповідною пропозицією).

3. "Браннштайн" (очевидно, мова йде про т. Л. Д. Троцького) ні в 1916 р. в "Новому Мірі", та й взагалі ніколи й ніде не писав "нет України". Ще в 1907-м році, не будучи більшовиком, він укладав місце в своїй віденській "Правді" Українській Соціал-Демократичній Спільній сам борювався проти знущань царського уряду над українським народом. На VII-й Всеукраїнській Конференції Комуністичної Партії (більшовиків) України та на XII-м З'їзді Російської Комуністичної Партії т. Троцький гаряче виступав за політику активної українзації та за надання українській культурі більших прав та привілей, ніж всякій іншій на Україні. Як що гром. Чипчар знає інші факти, будь дуже вдячний, коли він їх подасть (як, наприклад, в якому саме числі "Нового Міру" т. Троцький писав "Нет України").

Сподіваюсь, що Редакції "Українського Робітничого Голосу" знайдуть місце для цього мого листа на сторінках згаданих газет.

Прийміть, громадянине Редакторе, запевнення в моїй повній до Вас пошані.

І. Ю. Кулик.
Монтреал, Кве. 24. березня, 1924.

над українським народом. На VII-й Всеукраїнській Конференції Комуністичної Партії (більшовиків) України та на XII-м З'їзді Російської Комуністичної Партії т. Троцький гаряче виступав за політику активної українзації та за надання українській культурі більших прав та привілей, ніж всякій іншій на Україні. Як що гром. Чипчар знає інші факти, будь дуже вдячний, коли він їх подасть (як, наприклад, в якому саме числі "Нового Міру" т. Троцький писав "Нет України").

Сподіваюсь, що Редакції "Українського Робітничого Голосу" знайдуть місце для цього мого листа на сторінках згаданих газет.

Прийміть, громадянине Редакторе, запевнення в моїй повній до Вас пошані.

І. Ю. Кулик.
Монтреал, Кве. 24. березня, 1924.

робітництво зможе викувати собі свій зброю, — практичний досвід — при допомозі якої зможе дуже легко усунути зі своїх плечей непотрібний тягар класового гнету.

Тому то власне Роб. Партія Канади, як Секція Комуністичного Інтернаціоналу, так сильно змагає до створення Канадійської Партії Праці, де-б всь працююча маса могла-б залучитися в спільний боєвий фронт.

В Едмонтоні знаходиться Спільна Центральна Рада Кан. Партії Праці, майже всі робітничі організації як індустріальні, політичні, просвітні і прочі залучені разом. До цієї Ради входить також тутешня ремісничо-робітничая рада зі всіма залученими в собі індустріальними юніями.

Кожна організація висилає до Центральної одного свого делегата від кожних 10 членів і платить 5 ц. місячно від кожного свого члена.

Ця рада обговорює домінуючі, провінціалістичні і локальні (міські) питання політичного характеру. Назначує своїх кандидатів підчас виборів, провадить виборчу кампанію, а коли її кандидати зістануть вибрані, тоді вони репрезентують не одну якусь фракцію або партію, а загальне робітництво.

Ми, члени Р.П.К., можемо зовсім не годитися з угодами Партії Праці з винятком одної точки, спільного фронту, однак цього досить щоб ми могли взяти повну і живу участь у всіх спільних нам питаннях.

Трагедія Ком. Пар. Болгарії повинна нам бути наукою. Ця партія була одною з найстаріших і найсильніших комуністичних партій, але вона своєю нестримною підчас виступів фашистів проти Стамбульської викопала собі гріб. Біла реакція, знищивши жовту (Стамбульську) — знищила і Комуністичну Партію Болгарії, не зважаючи на її нестримність.

Коли два (або й більше) наших ворогів б'ються між собою, нашим обов'язком є допомогти слабшому ворогові (однак ліберальнішому. — Зам. складача) побити сильнішого, а опісля зі слабшим легше нам справитися.

Невтральність в нас не сміє бути так довго, як довго ми приписуємо собі класову свідомість.

Тому то найголовнішим нашим завданням є стремити всіми силами до створення сильної Канадійської Партії Праці.

В. Босович.

КАНАДІЙСЬКА ПАРТІЯ ПРАЦІ.

Позаяк велике число робітництва, а навіть членів Робітничої Партії Канади не дуже то багато надають значення Партії Праці, буде зважати на місці дещо поговорити про цю справу, тим більше, що "Укр. Роб. Вісті" дають спроби на своїх сторінках, обговорювати партійні справи.

Головною нашою фармою повинні звернути увагу на те, що це за партія і як до неї їм відноситься?

Ряди з'організованого робітництва під теперішнім часом зовсім розбиті як індустріально, так і політично. А як довго панує цей хаос, так довго і мови не може бути про яку-небудь масову політичну акцію та про її успіх.

Першим нашим завданням має бути — залучити весь працюючий загаль в одну сильну політичну партію. Однак такою партією не може бути партія крайно-лівого напрямку. Нею мусить бути така партія, де-б зійшлися різні погляди і фаши робітництва та створили таку програму, яка-б дала спроби всім працюючій масі створити спільний фронт і боротися проти спільного ворога. Такою, може бути тільки Канадійська Партія Праці.

Не один може спитати: а чому не Робітничая Партія Канади? Це питання доводилось мені не раз чути! Ось чому цього не може бути: ми ж знаємо дуже добре програму Робітничої Партії Канади і знаємо також, що не кожний робітник є ще класово свідомий і зможе відповідати її вимогам. Не всякий згодиться піддати строгій дисципліні і тяжкому завданню, як Роб. Партія Канади накладає на своїх членів. Не кожний вірить або має поняття про диктатуру пролетаріату.

Однак нема робітника, котрий би холоднокровно, без слова протесту міг дивитися як капіталіст, вириває у него останній кусок хліба, накидає

ПРЕДСТАВНИК РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В КАНАДІ В ОБОРОНІ М. ДРАГОМАНОВА.

Громадянине Редакторе! Не що давно приїхавши до Канади з У.С.С.Р., я ще не встиг провадити до місцевих методів та форм полеміки, тому мою увагу мимовольно звернула на себе дискусія між громадянами Варничею та М. Чипчарем проваджуваною на сторінках газет "Український Голос" та "Українські Робітничі Вісті".

Не вхожу в ество основних спірних питань, бо не був свідком подій, про які дискусію провадиться; однак вважаю за слушне спростувати деякі невірні фактичні дані, що їх наводить у своїм дописі гром. М. Чипчар у ч. 11-м "Українського Голосу".

1. Не можна закидати нікому, ніби злочинцем є казати, що "Історію М. Грушевського трепидно переробили", бо й сам проф. М. Грушевський вважає за необхідне переробити свої попередні наукові твори. Проф. М. Грушевський зараз є в Києві, де читає лекції з історії України, надаючи їм марксистського освітлення, тобто саме того, чого бракувало його старим науковим творам. Робити він це, звичайно, не "від припису бльшовиків", але цілком добровільно і переконано, бо вже від довгого часу оголосив себе прихильником марксистського світогляду й Радян-

ської влади й став клопотатися про поворот з-за кордону в У.С.С.Р., куди й повернувся після дозволу, одержаного від Радянського Уряду. Не думаю, щоб його міг приписати й якусь поважну наукову силу, як проф. М. Грушевський, до "Лейбів та яничар" або до "московсько-жидівських товаришів" та прихильників "московсько-жидівської диктатури" (бо-ж проф. М. Грушевський є прихильником Радянської влади); як би це зробив супроти нього гром. Чипчар, до цього-ж таки гром-на доведлось би пристосувати наведену ним цитату з М. Драгоманова про тих, хто "не шанує своїх великих людей".

2. Що до того, як розуміти М. Драгоманова та його твори. Думаю, що щіри наслідувачі М. Драгоманова не будучи вдячні гром. М. Чипчареві за його спроби використовувати твори М. Драгоманова проти Радянської влади, а найменше за те що подякує улюбленій сині нещаслику Світозар Драгоманів. Коли таку спробу зробив у своїх часі б. отаман Юрко Мордаєвич, С. Драгоманів дав йому на це належну оцінку у пресі (див. полеміку С. Драгоманова з Ю. Мордаєвичем у київських "Вістях" за квітень-травень 1920 р.). Після цього не забаром Мордаєвич розкавав

йому більше годин праці, знижує заробітну платню, засуджує його родину на повільне голодне животіння. Щоби можна поставити опір організованому наступові капіталу, твориться Партія Праці, яка об'єднала-б в собі робітництво всіх політичних напрямків.

— Що це є Партія Праці? Партія Праці є зовсім відрублені відмінене політичне тіло від Р.П.К.

Тоді як до Р. П. К. можуть вступити лише люде однакових поглядів і переконань, то до Пар. Праці можуть вступити всієї організації, як індустріальні так політичні і просвітні.

Майнері, з'організовані в "U. M. W. of A.", залізничоробітнички, що мають своїх 16 креф-юній — всі вони можуть стати членами Партії Праці.

Це саме можна сказати і про різні політичні робітничі партії.

Робітничая Партія Канади, Соціалістична Партія Канади, Домініанська Партія Праці і інші можуть дучитись в Партію Праці, виробити спільну політичну програму для боротьби проти спільного ворога.

Однак це не означає, що Р.П.К. перестав існувати, а наоборот, це власне скріпить її становище і дасть їй спроби захопити під свій вплив якнайширші круги робітництва.

Ми не можемо не признати факту, що велика маса робітництва не зможе освідомитись ширше, так довго, як довго існує теперішня система. Однак, щоденна боротьба, в якій би формі не була, зможе поступово переконати найбільш відсталі елементи в нездатності всяких реформістів і в неминучості соціальної революції.

Ця щоденна боротьба зможе краще кристалізувати свідомість робітника, чим слухачок щільних годинами глибоких наукових фраз різних бесідників. В цій щоденній боротьбі

До редакцій "Український Голос" і "Укр. Роб. Вісті".

додавав: — маде сотвориння, а як ніколи не п'янич, і найкраще "святкував" неділю. Сидячи в палаті він читав, або розмовляв з сусідськими хлопцями.

Онікей дивувався, про що старий може балакати з молоддю, але якось ідуци садком він почув, як Михайло пояснював хлопцям про вередливості трутнів у вуликах і довав.

— Між людьми є трутнів ще більше. От попи — самі настоячі трутні!

Онікей не дослухав. Слова Михайла приглушили його і вперше дав питання сверделом вигляди в його мізок.

Невже між твариниоф та людиню ніякої різниці немає? Невже все життя своє він трутнем провів?

І боявся Онікей відповісти собі на ці запитання.

Він пригадував своє життя. Хлопцем читав на крилосі, був архерейським служкою та співцем, в двадцять три роки став поном і з того часу п'ятьдесять довгих років одгав скільки раз на тиждень блискучу одежу і робив те, про що написано в церковнім треб-

своїй влади й став клопотатися про поворот з-за кордону в У.С.С.Р., куди й повернувся після дозволу, одержаного від Радянського Уряду. Не думаю, щоб його міг приписати й якусь поважну наукову силу, як проф. М. Грушевський, до "Лейбів та яничар" або до "московсько-жидівських товаришів" та прихильників "московсько-жидівської диктатури" (бо-ж проф. М. Грушевський є прихильником Радянської влади); як би це зробив супроти нього гром. Чипчар, до цього-ж таки гром-на доведлось би пристосувати наведену ним цитату з М. Драгоманова про тих, хто "не шанує своїх великих людей".

2. Що до того, як розуміти М. Драгоманова та його твори. Думаю, що щіри наслідувачі М. Драгоманова не будучи вдячні гром. М. Чипчареві за його спроби використовувати твори М. Драгоманова проти Радянської влади, а найменше за те що подякує улюбленій сині нещаслику Світозар Драгоманів. Коли таку спробу зробив у своїх часі б. отаман Юрко Мордаєвич, С. Драгоманів дав йому на це належну оцінку у пресі (див. полеміку С. Драгоманова з Ю. Мордаєвичем у київських "Вістях" за квітень-травень 1920 р.). Після цього не забаром Мордаєвич розкавав

йому більше годин праці, знижує заробітну платню, засуджує його родину на повільне голодне животіння. Щоби можна поставити опір організованому наступові капіталу, твориться Партія Праці, яка об'єднала-б в собі робітництво всіх політичних напрямків.

— Що це є Партія Праці? Партія Праці є зовсім відрублені відмінене політичне тіло від Р.П.К.

Тоді як до Р. П. К. можуть вступити лише люде однакових поглядів і переконань, то до Пар. Праці можуть вступити всієї організації, як індустріальні так політичні і просвітні.

Майнері, з'організовані в "U. M. W. of A.", залізничоробітнички, що мають своїх 16 креф-юній — всі вони можуть стати членами Партії Праці.

Це саме можна сказати і про різні політичні робітничі партії.

Робітничая Партія Канади, Соціалістична Партія Канади, Домініанська Партія Праці і інші можуть дучитись в Партію Праці, виробити спільну політичну програму для боротьби проти спільного ворога.

Однак це не означає, що Р.П.К. перестав існувати, а наоборот, це власне скріпить її становище і дасть їй спроби захопити під свій вплив якнайширші круги робітництва.

Ми не можемо не признати факту, що велика маса робітництва не зможе освідомитись ширше, так довго, як довго існує теперішня система. Однак, щоденна боротьба, в якій би формі не була, зможе поступово переконати найбільш відсталі елементи в нездатності всяких реформістів і в неминучості соціальної революції.

Ця щоденна боротьба зможе краще кристалізувати свідомість робітника, чим слухачок щільних годинами глибоких наукових фраз різних бесідників. В цій щоденній боротьбі

сте, ні жадної хмарки, вітрепша завмер... А дощ буде, бо жаби квакають, осика шелестить листом, риба грав в ставку, сном морить, ревматизм в руках — ногах домінь і блоха, блошка малесенька неспокійно сидить, тебе кусає!. А ти — в писаній все та в писаній... От де писаніє: земля — придились лише до неї.

Михайло встав, махнув рукою і схвилювано пішов.

Онікей приглушений залишився на межі.

Голова його хилилась до низу, роїлись нез'ясовані, сутнілі думки, заливала туга і сльози одна за одною текли по зморшках лия.

Довго сидів Онікей, довго затихала біля від Михайловичів слів.

Нарешті встав і, спотикаючись поплентався через город. Як звичайно, уста його шептали "Царю небесній", а в ухах лунали слова Михайла:

— Нема! Мати Земля — книжка. Придивись лише до неї!

Я. Ковалячук.

БРАТИ.

Постарів Михайло. Тихо рухаються думки, придуше одностайність і, нахилившись до вуликів, сварить він свою сиву голову, тремтучі руки й колдвий стан.

Рідний брат його піп Онікей теж старий. Згорбивлас струнка, колієсь погороду постать, пожовкає лице, затупилась зір, тільки сива борода, що пестив все життя та довго волюєсь нагадували про колишнє.

Михайло й Онікей в селі найстарші. Тут вони народились, розійшлись протілежними шляхами життя, знову на старість зійшлися, тут і померли.

Михайла поховавоють он там, у вишнях, на цвинтарі, а Онікей біля церкви.

Це вони знали, ждали, часто розмовляли про смерть і кожен по своєму дочував її.

Михайло не боявся помирати. Шлях життя його був простий, ясний, як кожного трудящого.

В дитинстві помагав батькам, після сам став батьком, хазяйнував, хліборобами вишли в люди й його онуки... і озирнувшись пройденій шлях, він не бачив на ньому кривуль, гоцеуду, шасливих годин і багачтва.

— Багатим чесний не буває, — любив говорити він до Онікея. — Помрем — не буде за чим жалкувати.

— А гріхи, гріхи наші? Як перед богом станем?

— Чого боятись, отче! Піп був хороший, молився щиро. За п'ятьдесять років і за все покоління відмолився.

Онікей знав, що Михайло на старість став зовсім невіра і з докором промовляв.

— Памятай, Михайле, помереш — горіти в пеклі будеш!

Михайло посміхувався і закидав на друге:

— А бджоли сьогодні не вишили, дощ буде.

— Буде — годився Онікей і

додавав: — маде сотвориння, а як ніколи не п'янич, і найкраще "святкував" неділю. Сидячи в палаті він читав, або розмовляв з сусідськими хлопцями.

Онікей дивувався, про що старий може балакати з молоддю, але якось ідуци садком він почув, як Михайло пояснював хлопцям про вередливості трутнів у вуликах і довав.

— Між людьми є трутнів ще більше. От попи — самі настоячі трутні!

Онікей не дослухав. Слова Михайла приглушили його і вперше дав питання сверделом вигляди в його мізок.

Невже між твариниоф та людиню ніякої різниці немає? Невже все життя своє він трутнем провів?

І боявся Онікей відповісти собі на ці запитання.

Він пригадував своє життя. Хлопцем читав на крилосі, був архерейським служкою та співцем, в двадцять три роки став поном і з того часу п'ятьдесять довгих років одгав скільки раз на тиждень блискучу одежу і робив те, про що написано в церковнім треб-

своїй влади й став клопотатися про поворот з-за кордону в У.С.С.Р., куди й повернувся після дозволу, одержаного від Радянського Уряду. Не думаю, щоб його міг приписати й якусь поважну наукову силу, як проф. М. Грушевський, до "Лейбів та яничар" або до "московсько-жидівських товаришів" та прихильників "московсько-жидівської диктатури" (бо-ж проф. М. Грушевський є прихильником Радянської влади); як би це зробив супроти нього гром. Чипчар, до цього-ж таки гром-на доведлось би пристосувати наведену ним цитату з М. Драгоманова про тих, хто "не шанує своїх великих людей".

2. Що до того, як розуміти М. Драгоманова та його твори. Думаю, що щіри наслідувачі М. Драгоманова не будучи вдячні гром. М. Чипчареві за його спроби використовувати твори М. Драгоманова проти Радянської влади, а найменше за те що подякує улюбленій сині нещаслику Світозар Драгоманів. Коли таку спробу зробив у своїх часі б. отаман Юрко Мордаєвич, С. Драгоманів дав йому на це належну оцінку у пресі (див. полеміку С. Драгоманова з Ю. Мордаєвичем у київських "Вістях" за квітень-травень 1920 р.). Після цього не забаром Мордаєвич розкавав

йому більше годин праці, знижує заробітну платню, засуджує його родину на повільне голодне животіння. Щоби можна поставити опір організованому наступові капіталу, твориться Партія Праці, яка об'єднала-б в собі робітництво всіх політичних напрямків.

— Що це є Партія Праці? Партія Праці є зовсім відрублені відмінене політичне тіло від Р.П.К.

Тоді як до Р. П. К. можуть вступити лише люде однакових поглядів і переконань, то до Пар. Праці можуть вступити всієї організації, як індустріальні так політичні і просвітні.

Майнері, з'організовані в "U. M. W. of A.", залізничоробітнички, що мають своїх 16 креф-юній — всі вони можуть стати членами Партії Праці.

Це саме можна сказати і про різні політичні робітничі партії.

Робітничая Партія Канади, Соціалістична Партія Канади, Домініанська Партія Праці і інші можуть дучитись в Партію Праці, виробити спільну політичну програму для боротьби проти спільного ворога.

Однак це не означає, що Р.П.К. перестав існувати, а наоборот, це власне скріпить її становище і дасть їй спроби захопити під свій вплив якнайширші круги робітництва.

Ми не можемо не признати факту, що велика маса робітництва не зможе освідомитись ширше, так довго, як довго існує теперішня система. Однак, щоденна боротьба, в якій би формі не була, зможе поступово переконати найбільш відсталі елементи в нездатності всяких реформістів і в неминучості соціальної революції.

Ця щоденна боротьба зможе краще кристалізувати свідомість робітника, чим слухачок щільних годинами глибоких наукових фраз різних бесідників. В цій щоденній боротьбі

сте, ні жадної хмарки, вітрепша завмер... А дощ буде, бо жаби квакають, осика шелестить листом, риба грав в ставку, сном морить, ревматизм в руках — ногах домінь і блоха, блошка малесенька неспокійно сидить, тебе кусає!. А ти — в писаній все та в писаній... От де писаніє: земля — придились лише до неї.

Михайло встав, махнув рукою і схвилювано пішов.

Онікей приглушений залишився на межі.

Голова його хилилась до низу, роїлись нез'ясовані, сутнілі думки, заливала туга і сльози одна за одною текли по зморшках лия.

Довго сидів Онікей, довго затихала біля від Михайловичів слів.

Нарешті встав і, спотикаючись поплентався через город. Як звичайно, уста його шептали "Царю небесній", а в ухах лунали слова Михайла:

— Нема! Мати Земля — книжка. Придивись лише до неї!

Я. Ковалячук.

додавав: — маде сотвориння, а як ніколи не п'янич, і найкраще "святкував" неділю. Сидячи в палаті він читав, або розмовляв з сусідськими хлопцями.

Онікей дивувався, про що старий може балакати з молоддю, але якось ідуци садком він почув, як Михайло пояснював хлопцям про вередливості трутнів у вуликах і довав.

— Між людьми є трутнів ще більше. От попи — самі настоячі трутні!

Онікей не дослухав. Слова Михайла приглушили його і вперше дав питання сверделом вигляди в його мізок.

Невже між твариниоф та людиню ніякої різниці немає? Невже все життя своє він трутнем провів?

І боявся Онікей відповісти собі на ці запитання.

Він пригадував своє життя. Хлопцем читав на крилосі, був архерейським служкою та співцем, в двадцять три роки став поном і з того часу п'ятьдесять довгих років одгав скільки раз на тиждень блискучу одежу і робив те, про що написано в церковнім треб-